ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 19ης Δεκεμβρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας – Οδηγία 2006/112/ΕΚ – Άρθρο 370 – Παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2 – Παρέκκλιση – Πεδίο εφαρμογής – Δραστηριότητες δημόσιου οργανισμού ραδιοφωνίας και τηλεόρασης χρηματοδοτούμενες μέσω υποχρεωτικού τέλους καταβαλλόμενου από τους κατόχους συσκευών οι οποίες μπορούν να λαμβάνουν ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα»

Στην υπόθεση C-573/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Østre Landsret (εφετείο ανατολικής περιφέρειας, Δανία) με απόφαση της 8ης Ιουλίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Αυγούστου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

A,

B,

Foreningen C

κατά

Skatteministeriet,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους I. Jarukaitis, πρόεδρο του τετάρτου τμήματος, προεδρεύοντα του πέμπτου τμήματος, Δ. Γρατσία (εισηγητή) και E. Regan δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: I. Illéssy, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Μαρτίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– το φυσικό πρόσωπο Α, εκπροσωπούμενο από τους T. Gønge, T. Kári Kristjánsson και J. Nymand Hounsgaard, advokater,

* Γλώσσα διαδικασίας: η δανική.

– το φυσικό πρόσωπο B, εκπροσωπούμενο από τους C. Bachmann και P. Hansen, advokater,

– η Foreningen C, εκπροσωπούμενη από τον C. Holberg, advokat,

– η Δανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις D. Elkan και C. Maertens, επικουρούμενες από την B. Søes Petersen, advokat,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον R. Bénard, την A. Daniel και την O. Duprat-Mazaré,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την J. Jokubauskaitė και τον U. Nielsen,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και του άρθρου 370 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας (ΕΕ 2006, L 347, σ. 1) (στο εξής: οδηγία ΦΠΑ), ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των A, B και Foreningen C και του Skatteministeriet (Υπουργείου Οικονομικών, Δανία), με αντικείμενο αγωγή με την οποία ζητείται η επιστροφή του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) επί του τέλους που επιβάλλεται στους κατόχους συσκευών οι οποίες μπορούν να λαμβάνουν ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας ΦΠΑ ορίζει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει το κοινό σύστημα [ΦΠΑ].»

4 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας ΦΠΑ, υπόκεινται σε ΦΠΑ οι παροχές υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας στο έδαφος ενός κράτους μέλους από υποκείμενο στον φόρο που ενεργεί με την ιδιότητά του αυτή.

5 Το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ προβλέπει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη, τα οποία την 1η Ιανουαρίου 1978 φορολογούσαν τις πράξεις που περιλαμβάνονται στον κατάλογο του παραρτήματος Χ, μέρος Α, μπορούν να εξακολουθήσουν να τις φορολογούν.»

6 Το άρθρο 378 της οδηγίας ΦΠΑ ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η Αυστρία μπορεί να εξακολουθήσει να φορολογεί τις πράξεις του παραρτήματος Χ, μέρος Α, σημείο 2).»

7 Το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της οδηγίας ΦΠΑ αναφέρεται στις «δραστηριότητες δημοσίων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης [που δεν] έχουν εμπορικό χαρακτήρα».

Το δανικό δίκαιο

8 Στη Δανία εισπράττεται από το 1926 τέλος κατοχής ραδιοφωνικών συσκευών το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση του φορέα που σήμερα φέρει την επωνυμία «Danmarks Radio (DR)». Από το 1951, όταν ο DR άρχισε να εκπέμπει τηλεοπτικά προγράμματα, το τέλος κάλυπτε και τις συσκευές τηλεόρασης. Δυνάμει του lov nr. 215 om radiospredning (νόμου αριθ. 215 περί ραδιοφωνίας) της 11ης Ιουνίου 1959, το τέλος κατοχής ραδιοφωνικών συσκευών μετατράπηκε σε «τέλος ραδιοτηλεόρασης» το οποίο καταβαλλόταν υποχρεωτικά στην περίπτωση κατοχής συσκευής τηλεόρασης ή ραδιοφώνου. Ο τελευταίος αυτός νόμος καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με τον lov nr. 421 om radio- og fjernsynsivsivrkomshed (νόμο 421 περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 15ης Ιουνίου 1973 ο οποίος διατήρησε το τέλος ραδιοτηλεόρασης, μετονομάζοντάς το σε «τέλος για τη χρήση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών».

9 Δυνάμει του lov nr. 589 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμου 589 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 19ης Δεκεμβρίου 1985, το «αποκλειστικό δικαίωμα» του DR όσον αφορά τη μετάδοση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων στο ευρύ κοινό μετατράπηκε σε απλό «δικαίωμα». Επιπλέον, δυνάμει του bekendtgørelse nr. 640 (διατάγματος 640) της 20ής Δεκεμβρίου 1985, η ονομασία του τέλους για το οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη τροποποιήθηκε σε «ραδιοφωνικό και τηλεοπτικό τέλος (τέλος ραδιοτηλεόρασης)».

10 Με τον lov nr. 335 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμο 335 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 4ης Ιουνίου 1986, επιτράπηκε η μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων στο ευρύ κοινό και σε έναν νέο δημόσιο τηλεοπτικό σταθμό με την ονομασία TV 2, ο οποίος χρηματοδοτούνταν εν μέρει από τα έσοδα του τέλους ραδιοτηλεόρασης.

11 Το bekendtgørelse nr. 15 (διάταγμα 15) της 11ης Ιανουαρίου 1995 όρισε ειδικότερα ότι το τέλος ραδιοτηλεόρασης οφειλόταν, ανεξάρτητα από τη χρήση της οικείας συσκευής και τον τρόπο λήψης των εκπομπών, για όσο χρόνο η συγκεκριμένη συσκευή μπορούσε να αναπαράγει οπτικοακουστικά προγράμματα.

12 Με τον lov nr. 1208 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμο 1208 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 27ης Δεκεμβρίου 1996 προβλέφθηκε ότι τα έσοδα του τέλους ραδιοτηλεόρασης μπορούσαν να χρησιμοποιούνται, με τον τρόπο που θα όριζε ο αρμόδιος υπουργός, για τη χρηματοδότηση «και τυχόν άλλων σκοπών σχετιζόμενων με τα μέσα ενημέρωσης» και όχι μόνον του DR και του TV 2.

13 Ο lov nr. 1569 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμος 1569 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 20ής Δεκεμβρίου 2006 αντικατέστησε το τέλος ραδιοτηλεόρασης με ένα «τέλος μέσων

ενημέρωσης» το οποίο καταλάμβανε κάθε συσκευή που «μπορεί να λαμβάνει και να αναπαράγει οπτικοακουστικά προγράμματα ή υπηρεσίες που μεταδίδονται στο κοινό», συμπεριλαμβανομένων των ραδιοφωνικών συσκευών.

14 Ο lov nr. 513 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμος 513 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 27ης Μαΐου 2013 κατάργησε το τέλος μέσων ενημέρωσης όσον αφορά τις ραδιοφωνικές συσκευές. Ο lov nr. 1517 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμος 1517 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 27ης Δεκεμβρίου 2014 κατάργησε το τέλος μέσων ενημέρωσης όσον αφορά τις εμπορικές επιχειρήσεις και το διατήρησε μόνον για τα νοικοκυριά. Τέλος, με τον lov nr. 1548 om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed (νόμο 1548 για την τροποποίηση του νόμου περί ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων) της 18ης Δεκεμβρίου 2018 προβλέφθηκε η σταδιακή κατάργηση εντός τριετούς περιόδου, από το 2019 έως το 2021, του τέλους μέσων ενημέρωσης, το οποίο ως εκ τούτου καταργήθηκε πλήρως την 1η Ιανουαρίου 2022.

15 Από τον χρόνο της θέσπισης, το 1967, του ΦΠΑ στη Δανία, η δανική νομοθεσία περί ΦΠΑ προβλέπει ότι υπόκεινται στον φόρο αυτόν «οι εκπομπές ραδιοφώνου και τηλεόρασης». Συνεπώς, επί του τέλους για το οποίο έγινε λόγος στις σκέψεις 8 έως 14 της παρούσας απόφασης και έως την κατάργησή του εισπραττόταν ΦΠΑ.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Τα φυσικά πρόσωπα A και B και η Foreningen C, ομάδα φυσικών προσώπων τα οποία άσκησαν συλλογική αγωγή, προσέφυγαν ενώπιον του Østre Landsret (εφετείου ανατολικής περιφέρειας, Δανία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, κατά του Υπουργείου Οικονομικών, ζητώντας την επιστροφή των ποσών του ΦΠΑ επί του τέλους μέσων ενημέρωσης τα οποία είχαν καταβάλει για τα έτη 2007 έως 2017. Προς στήριξη της αγωγής τους, υποστηρίζουν, εν συνόψει, ότι προϋπόθεση της δυνατότητας εφαρμογής, εκ μέρους της Δανίας, του άρθρου 370 της οδηγίας ΦΠΑ ώστε να προβλεφθεί η επιβολή ΦΠΑ επί του τέλους μέσων ενημέρωσης ήταν η παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας ΦΠΑ και ότι η προϋπόθεση αυτή δεν συνέτρεχε εν προκειμένω.

17 Το Υπουργείο Οικονομικών αντιτείνει ότι το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ αποτελεί ειδική διάταξη η οποία επέτρεπε στο Βασίλειο της Δανίας να διατηρήσει σε ισχύ το υφιστάμενο την 1η Ιανουαρίου 1978 εθνικό φορολογικό καθεστώς, ανεξάρτητα από το πεδίο εφαρμογής του εναρμονισμένου γενικού συστήματος ΦΠΑ.

18 Το αιτούν δικαστήριο εκκινεί από την παραδοχή ότι, λαμβανομένων υπόψη των κριθέντων με την απόφαση της 22ας Ιουνίου 2016, Český rozhlas (C-11/15, EU:C:2016:470), το τέλος μέσων ενημέρωσης δεν αποτελεί αντιπαροχή για υπηρεσίες που παρέχονται εξ επαχθούς αιτίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας ΦΠΑ. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, ως εκ τούτου, το κύριο νομικό ζήτημα που τίθεται στην ενώπιόν του υπόθεση είναι το αν το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ έχει την έννοια ότι επιτρέπει στα κράτη μέλη να εισπράττουν ΦΠΑ επί τέλους το οποίο δεν αποτελεί τέτοια αντιπαροχή και του οποίου η είσπραξη εξαρτάται μόνον από την απλή κατοχή συσκευής λήψης ραδιοφωνικών ή τηλεοπτικών εκπομπών.

19 Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο ανωτέρω ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επί του αν είναι δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 370 της οδηγίας ΦΠΑ επί του τέλους μέσων ενημέρωσης, λαμβανομένων υπόψη των τροποποιήσεων της εθνικής νομοθεσίας σχετικά με το τέλος αυτό οι οποίες επήλθαν κατά το επίδικο στην κύρια δίκη χρονικό διάστημα. Ειδικότερα, αφενός, το τέλος που εισπραττόταν με κριτήριο την κατοχή ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών συσκευών αντικαταστάθηκε από τέλος που εισπραττόταν λόγω της κατοχής οποιασδήποτε συσκευής που μπορούσε να λαμβάνει απευθείας προγράμματα και υπηρεσίες εικόνας. Αφετέρου, με τη νομοθεσία αυτή επιτράπηκε η διάθεση, κατά την κρίση του αρμόδιου υπουργού, μικρού μέρους των εσόδων του τέλους μέσων ενημέρωσης για τη χρηματοδότηση, πρώτον, ραδιοφωνικών σταθμών οι οποίοι, χωρίς να είναι δημόσιοι φορείς, ασκούσαν δραστηριότητα δημόσιας υπηρεσίας και υπέκειντο σε παρόμοιους περιορισμούς με εκείνους που ισχύουν για τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και, δεύτερον, του Danske Filminstitut (δανικού ινστιτούτο κινηματογράφου), το οποίο είναι δημόσιος φορέας με σκοπό την προώθηση της κινηματογραφικής τέχνης και κουλτούρας στη Δανία, καθώς και κινηματογραφικής σχολής για παιδιά και νέους την οποία διαχειρίζεται μη κερδοσκοπικό ίδρυμα του οποίου ιδρυτές είναι, μεταξύ άλλων φορέων, οι δημόσιοι οργανισμοί ραδιοφώνου και τηλεόρασης.

20 Υπό τις συνθήκες αυτές το Østre Landsret (εφετείο ανατολικής περιφέρειας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 370, σε συνδυασμό με το σημείο 2 του παραρτήματος Χ, μέρος Α, της [οδηγίας ΦΠΑ], την έννοια ότι επιτρέπει στα οικεία κράτη μέλη να επιβάλλουν ΦΠΑ επί υποχρεωτικού βάσει νόμου τέλους για τη χρήση μέσων ενημέρωσης, με σκοπό τη χρηματοδότηση των μη εμπορικών δραστηριοτήτων δημοσίων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης, παρά το γεγονός ότι δεν υφίσταται “παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας” κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, ζητείται από το Δικαστήριο να απαντήσει στα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

2) Έχει το άρθρο 370, σε συνδυασμό με το σημείο 2 του παραρτήματος Χ, μέρος Α, της [οδηγίας ΦΠΑ], την έννοια ότι ένα κράτος μέλος διατηρεί τη δυνατότητα να επιβάλλει ΦΠΑ επί υποχρεωτικού βάσει νόμου τέλους για τη χρήση μέσων ενημέρωσης, όπως το μνημονευόμενο στο πρώτο ερώτημα, αν, μετά την έναρξη ισχύος, την 1η Ιανουαρίου 1978, της [έκτης οδηγίας 77/388/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί εναρμονίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τους φόρους κύκλου εργασιών – Κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας: ομοιόμορφη φορολογική βάση (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 49)], το κράτος μέλος τροποποίησε τη νομοθεσία του περί επιβολής τελών ραδιοτηλεόρασης κατά τρόπο ώστε αντί της επιβολής τέλους για την κατοχή συσκευών ραδιοφώνου και τηλεόρασης να προβλέπει την επιβολή τέλους για την κατοχή οιασδήποτε συσκευής που μπορεί να λαμβάνει απευθείας οπτικοακουστικά προγράμματα και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων ιδίως των smartphones και των ηλεκτρονικών υπολογιστών;

3) Έχει το άρθρο 370, σε συνδυασμό με το σημείο 2 του παραρτήματος Χ, μέρος Α, της [οδηγίας ΦΠΑ], την έννοια ότι ένα κράτος μέλος διατηρεί τη δυνατότητα να επιβάλλει ΦΠΑ επί υποχρεωτικού βάσει νόμου τέλους για τη χρήση μέσων ενημέρωσης, όπως το μνημονευόμενο στο πρώτο ερώτημα, αν, μετά την έναρξη ισχύος, την 1η Ιανουαρίου 1978, της [οδηγίας 77/388], το κράτος μέλος τροποποίησε τη νομοθεσία του περί επιβολής τελών ραδιοτηλεόρασης κατά τρόπο ώστε να χρησιμοποιείται ένα μικρό ποσοστό των

προερχόμενων από τα εν λόγω τέλη πόρων, κατά την κρίση του Υπουργού Πολιτισμού, για τη χρηματοδότηση i) οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης που λαμβάνουν δημόσιες επιχορηγήσεις αλλά δεν είναι οι ίδιοι δημόσιοι οργανισμοί και ii) επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των μέσων ενημέρωσης και του κινηματογράφου και συμβάλλουν στην άσκηση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων αλλά δεν ασκούν οι ίδιες τέτοιες δραστηριότητες;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

21 Με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 20ής Ιανουαρίου 2023, η διαδικασία στην υπό κρίση υπόθεση ανεστάλη μέχρι τη δημοσίευση της απόφασης της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS (C-249/22, EU:C:2023:813). Η διαδικασία επαναλήφθηκε κατόπιν της δημοσιεύσεως της απόφασης αυτής.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

22 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ’ ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, και το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχουν την έννοια ότι δεν επιτρέπουν σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν αυτή εμπίπτει στην έννοια των «παροχών υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′.

23 Επισημαίνεται ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας ΦΠΑ, που περιέχεται στον πρώτο τίτλο της οδηγίας ο οποίος επιγράφεται «Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής», υπόκεινται στον ΦΠΑ οι παροχές υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας στο έδαφος ενός κράτους μέλους από υποκείμενο στον φόρο που ενεργεί με την ιδιότητά του αυτή.

24 Συνεπώς, όταν μια δραστηριότητα χαρακτηρίζεται ως πράξη διενεργούμενη «εξ επαχθούς αιτίας», κατά την έννοια της ως άνω διάταξης, εμπίπτει ως τέτοια στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΦΠΑ. Αντιθέτως, δραστηριότητα η οποία δεν χαρακτηρίζεται κατ’ αυτόν τον τρόπο δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής (απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS, C-249/22, EU:C:2023:813, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

25 Εντούτοις, το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, της ίδιας οδηγίας, επιτρέπει στα κράτη μέλη τα οποία την 1η Ιανουαρίου 1978 φορολογούσαν τις δραστηριότητες δημοσίων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης που δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, να παρεκκλίνουν από το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας ΦΠΑ, παρέχοντάς τους την ευχέρεια να εξακολουθήσουν να φορολογούν τις δραστηριότητες αυτές.

26 Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι η ως άνω παρέκκλιση είναι, κατ’ ουσίαν, πανομοιότυπη με εκείνη την οποία προβλέπει υπέρ της Δημοκρατίας της Αυστρίας το άρθρο 378, παράγραφος 1, της οδηγίας ΦΠΑ.

27 Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο έκρινε, στις σκέψεις 36, 37, 42 και 51 της απόφασης της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS (C-249/22, EU:C:2023:813), εν συνόψει ότι το άρθρο 378, παράγραφος 1, της οδηγίας ΦΠΑ επιτρέπει στη Δημοκρατία της Αυστρίας να παρεκκλίνει, μεταξύ άλλων, από τις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, της οδηγίας ΦΠΑ, διατηρώντας σε ισχύ υφιστάμενο σύστημα φορολόγησης των επίμαχων δραστηριοτήτων, υπό την προϋπόθεση οι όροι της φορολόγησης να έχουν παραμείνει κατ' ουσίαν αμετάβλητοι. Η διατήρηση της παρέκκλισης αντανακλά τον προοδευτικό και ακόμη μερικό χαρακτήρα της εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών στον τομέα του ΦΠΑ. Επιπλέον, ως εκ της φύσεώς της, μια διάταξη όπως το άρθρο 378, παράγραφος 1, εισάγει εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης της οποίας αποτελεί μέρος. Η φορολόγηση την οποία επιτρέπει δεν συνιστά εναρμονισμένη φορολόγηση που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του καθεστώτος του ΦΠΑ, όπως αυτό οργανώνεται από την οδηγία ΦΠΑ. Αντιθέτως, η προβλεπόμενη στην ως άνω διάταξη ευχέρεια επιτρέπει στο συγκεκριμένο κράτος μέλος να διατηρήσει σε ισχύ τη νομοθεσία του περί φορολόγησης των σχετικών υπηρεσιών, χωρίς οι διαφορές που ενδέχεται να προκύψουν εντεύθεν μεταξύ του συγκεκριμένου κράτους μέλους και άλλων κρατών μελών να αντιβαίνουν στο δίκαιο της Ένωσης.

28 Το Δικαστήριο, στηριζόμενο ιδίως στις ανωτέρω σκέψεις, έκρινε, στη σκέψη 52 της απόφασης της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS (C-249/22, EU:C:2023:813), ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, και το άρθρο 378, παράγραφος 1, της οδηγίας ΦΠΑ έχουν την έννοια ότι δεν αντιτίθενται στην εκ μέρους της Δημοκρατίας της Αυστρίας επιβολή ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο που χρησιμοποιεί δέκτη ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης στο εσωτερικό κτιρίου ευρισκόμενου σε περιοχή που καλύπτεται από την επίγεια ραδιοτηλεοπτική μετάδοση του οικείου δημόσιου ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού, ανεξαρτήτως του αν η εν λόγω δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης εμπίπτει στην έννοια των «παροχών υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′.

29 Λαμβανομένης υπόψη της διαπίστωσης που εκτίθεται στη σκέψη 26 της παρούσας απόφασης, επιβάλλεται αντίστοιχη ερμηνεία όσον αφορά το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ.

30 Κατά συνέπεια, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, και το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν αυτή εμπίπτει στην έννοια των «παροχών υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

31 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή ραδιοφώνου ή τηλεόρασης, να εξακολουθήσει να φορολογεί

τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε το τέλος να επιβάλλεται λόγω της κατοχής οποιασδήποτε συσκευής που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων τηλεφώνων (smartphones) και των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

32 Όπως προκύπτει από το γράμμα τους, οι ως άνω διατάξεις επιτρέπουν στα κράτη μέλη να εξακολουθήσουν να φορολογούν τις «δραστηριότητες δημοσίων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης [που δεν] έχουν εμπορικό χαρακτήρα», αν επέβαλλαν σε αυτές ΦΠΑ την 1η Ιανουαρίου 1978.

33 Ως εκ τούτου, σύμφωνα με το γράμμα των ανωτέρω διατάξεων, στα κράτη μέλη τα οποία αυτές αφορούν επιτρέπεται μόνον η διατήρηση σε ισχύ ήδη υφιστάμενου συστήματος φορολόγησης των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων και όχι η θέσπιση νέας φορολόγησής τους και, επομένως, οι ισχύοντες την 1η Ιανουαρίου 1978 όροι της φορολόγησης πρέπει να παραμένουν κατ’ ουσίαν αμετάβλητοι, προκειμένου η φορολόγηση να εξακολουθεί να καλύπτεται από την παρέκκλιση του άρθρου 370 της οδηγίας ΦΠΑ (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS, C-249/22, EU:C:2023:813, σκέψεις 42 και 43).

34 Πλην όμως, δεν συνεπάγεται αποκλεισμό της εφαρμογής διάταξης που εισάγει παρέκκλιση, όπως το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, μια τροποποίηση των όρων της φορολόγησης η οποία απλώς λαμβάνει υπόψη τις τεχνολογικές καινοτομίες που μεσολάβησαν από την 1η Ιανουαρίου 1978 και εξής χωρίς να μεταβάλλει τη γενεσιουργό αιτία της υποχρέωσης καταβολής του τέλους το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση δραστηριότητας δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης (πρβλ. απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS, C-249/22, EU:C:2023:813, σκέψη 45).

35 Αυτό ισχύει και για τροποποίηση των όρων φορολόγησης, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, της οποίας αποτέλεσμα είναι η υποχρέωση καταβολής τέλους το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση δραστηριότητας δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης να συνδέεται όχι μόνον με την κατοχή συσκευής ραδιοφώνου ή τηλεόρασης, αλλά και με την κατοχή οποιασδήποτε συσκευής που μπορεί να λαμβάνει τα προγράμματα των δημόσιων οργανισμών ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων τηλεφώνων (smartphones) και των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Πράγματι, μια τέτοια τροποποίηση αντικατοπτρίζει την τεχνολογική εξέλιξη που μεσολάβησε μετά τη θέσπιση της επίμαχης παρέκκλισης.

36 Επιπλέον, όπως επισήμανε κατ’ ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 27 έως 29 των προτάσεών του, οι εκτιμήσεις που εκτίθενται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης δεν κλονίζονται ούτε από το γεγονός ότι η διεύρυνση της κατηγορίας των συσκευών των οποίων η κατοχή επισύρει υποχρέωση καταβολής τέλους το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης είχε ως αποτέλεσμα να διευρυνθεί αντιστοίχως ο κύκλος των υπόχρεων καταβολής του ούτε από το γεγονός ότι η λήψη ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων μπορεί να χαρακτηριστεί ως δευτερεύουσα λειτουργία συσκευών όπως τα έξυπνα τηλέφωνα (smartphones) ή οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

37 Αφενός, το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ δεν επιτάσσει να παραμένει αμετάβλητος ο αριθμός ή ο όγκος των πράξεων τις οποίες το κράτος μέλος φορολογούσε την 1η Ιανουαρίου 1978. Πράγματι, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, ακόμη και χωρίς καμία τροποποίηση όσον αφορά το είδος των συσκευών των οποίων η κατοχή επισύρει υποχρέωση καταβολής τέλους το οποίο προορίζεται για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, ο αριθμός των

υπόχρεων καταβολής του ήταν πιθανόν να διευρυνθεί κατ' αντιστοιχίαν προς την αύξηση του αριθμού των ιδιωτών κατόχων συσκευών ραδιοφώνου και τηλεόρασης, λόγω της μεγαλύτερης διαθεσιμότητας τέτοιων συσκευών και της μείωσης του κόστους απόκτησής τους.

38 Αφετέρου, κατά το μέτρο που η γενεσιουργός αιτία ενός τέλους όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη συνδέεται όχι με τη χρήση υπηρεσίας δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης από τους υπόχρεους καταβολής του, αλλά μόνο με την κατοχή συσκευής που μπορεί να λαμβάνει προγράμματα ραδιοτηλεοπτικού οργανισμού, δεν ασκεί επιρροή το ότι ορισμένες από τις συσκευές αυτές, όπως τα έξυπνα τηλέφωνα (smartphones) ή οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, έχουν επίσης και άλλες λειτουργίες, οι οποίες μπορούν ενδεχομένως να θεωρηθούν ως οι κύριες λειτουργίες τους.

39 Εξάλλου, πρέπει να επισημανθεί συναφώς ότι οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί δέκτες έχουν επίσης και άλλες χρήσεις πλην της λήψης των προγραμμάτων των δημόσιων οργανισμών ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, όπως η λήψη εμπορικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών προγραμμάτων ή η ανάγνωση ψηφιακών δίσκων ή άλλων ψηφιακών μέσων (πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2016, Český rozhlas, C-11/15, EU:C:2016:470, σκέψη 26).

40 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή ραδιοφώνου ή τηλεόρασης, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε το τέλος να επιβάλλεται λόγω της κατοχής οποιασδήποτε συσκευής που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων τηλεφώνων (smartphones) και των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

41 Επισημαίνεται, ευθύς εξαρχής, ότι, μολονότι το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, όπως είναι διατυπωμένο, αφορά το ζήτημα αν επηρεάζεται η εφαρμογή του άρθρου 370 της οδηγίας ΦΠΑ ιδίως λόγω του ότι μικρό μέρος των εσόδων από τέλος όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη διατίθεται για τη χρηματοδότηση «επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των μέσων ενημέρωσης και του κινηματογράφου και συμβάλλουν στην άσκηση ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών δραστηριοτήτων αλλά δεν ασκούν οι ίδιες τέτοιες δραστηριότητες», εντούτοις από τα εκτεθέντα από το αιτούν δικαστήριο στοιχεία τα οποία συνοψίζονται στη σκέψη 19 της παρούσας απόφασης προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ειδικότερα για την περίπτωση τέτοιων επιχειρήσεων οι οποίες είναι δημόσιοι φορείς ή ιδρύθηκαν από τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης, ενδεχομένως από κοινού με άλλους φορείς.

42 Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε να επιτρέπεται η διάθεση μικρού μέρους των εσόδων του τέλους για τη χρηματοδότηση, αφενός,

ραδιοτηλεοπτικών σταθμών οι οποίοι, χωρίς να είναι δημόσιοι οργανισμοί, ασκούν δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας και, αφετέρου, επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης ή κινηματογράφου οι οποίες είναι δημόσιοι φορείς ή ιδρύθηκαν από τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και συμβάλλουν στη δραστηριότητα ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χωρίς όμως οι ίδιες να την ασκούν.

43 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 32 και 33 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, επιτρέπει στα κράτη μέλη μόνον τη διατήρηση σε ισχύ συστήματος φορολόγησης των μη εμπορικών δραστηριοτήτων των δημόσιων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης το οποίο υπήρχε ήδη κατά την ημερομηνία την οποία προβλέπει το άρθρο 370 και ότι, ως εκ τούτου, οι όροι της φορολόγησης των δραστηριοτήτων αυτών πρέπει να παραμένουν κατ' ουσίαν αμετάβλητοι.

44 Κατά συνέπεια, ένα τέλος όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη μπορούσε να υπόκειται σε ΦΠΑ, δυνάμει του άρθρου 370 της οδηγίας ΦΠΑ, κατά τη διάρκεια του επίδικου χρονικού διαστήματος στην κύρια δίκη μόνον εφόσον προοριζόταν για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων των οργανισμών αυτών (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 26ης Οκτωβρίου 2023, GIS, C-249/22, EU:C:2023:813, σκέψεις 46 έως 49).

45 Εντούτοις, από τα ανωτέρω δεν μπορεί να συναχθεί ότι το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ αντιτίθεται στη φορολόγηση τέλους όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη αποκλειστικά και μόνον για τον λόγο ότι δεν αποδίδεται στους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης το σύνολο των εσόδων από αυτό.

46 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι μια τροποποίηση της εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τη θέσπιση του επίμαχου τέλους στην κύρια δίκη, η οποία επήλθε μετά την 1η Ιανουαρίου 1978, επέτρεψε τη διάθεση μικρού μέρους των εσόδων του τέλους για τη χρηματοδότηση άλλων οντοτήτων πλην των δημοσίων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης. Ειδικότερα, το μέρος αυτό των εσόδων διατέθηκε, πρώτον, σε ραδιοτηλεοπτικό οργανισμό, ο οποίος ήταν μεν ιδιωτικός, αλλά υπηρετούσε αποστολή όπως εκείνη την οποία έχουν τα δημόσια μέσα ενημέρωσης, υπέκειτο σε παρόμοιους περιορισμούς με εκείνους που ισχύουν για τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και χρηματοδοτούνταν κατά κύριο λόγο από τα έσοδα του τέλους, δεύτερον, σε φορέα του οποίου ο ρόλος ήταν η παροχή οικονομικής στήριξης στην κινηματογραφική παραγωγή και, τρίτον, στην κινηματογραφική σχολή για παιδιά και νέους την οποία διαχειρίζεται ίδρυμα του οποίου ιδρυτές είναι, μεταξύ άλλων φορέων, οι δημόσιοι οργανισμοί ραδιοφώνου και τηλεόρασης.

47 Πλην όμως, από την απόδοση μικρού μέρους των εσόδων τέλους όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη σε άλλους δημόσιους φορείς ή σε φορείς που έχουν ιδρυθεί από τους ίδιους τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης, ενδεχομένως από κοινού με άλλους φορείς, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν δραστηριότητες, όπως η παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, οι οποίες αποτελούν προηγούμενο στάδιο δραστηριότητας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης και συνδέονται στενά με αυτή, δεν μπορεί να συναχθεί ότι το συγκεκριμένο τέλος έχει παύσει να προορίζεται για τη χρηματοδότηση της δραστηριότητας των δημόσιων οργανισμών ραδιοφώνου και τηλεόρασης.

48 Πράγματι όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 37 και 38 των προτάσεών του, το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, δεν καθορίζει τη νομική μορφή την οποία πρέπει να έχουν

οι επίμαχοι δημόσιοι οργανισμοί ραδιοφώνου και τηλεόρασης, ούτε περιορίζεται στις δραστηριότητες ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης των οργανισμών αυτών, δεδομένου ότι στη δεύτερη διάταξη δεν χρησιμοποιείται η έννοια «φορείς μετάδοσης», αλλά η ευρύτερη έννοια «οργανισμοί». Επομένως, οι ανωτέρω διατάξεις έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν να καλύπτονται από την προβλεπόμενη σε αυτές παρέκκλιση και άλλα είδη δραστηριοτήτων, όπως οι απαριθμούμενες στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης, εφόσον αυτές εμπίπτουν στην αποστολή που έχει ανατεθεί στους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και χρηματοδοτούνται από υποχρεωτικό τέλος, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη.

49 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 370 της οδηγίας ΦΠΑ, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε ΦΠΑ σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε να επιτρέπεται η διάθεση μικρού μέρους των εσόδων του τέλους για τη χρηματοδότηση, αφενός, ραδιοτηλεοπτικών σταθμών οι οποίοι, χωρίς να είναι δημόσιοι οργανισμοί, ασκούν δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας και, αφετέρου, επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης ή κινηματογράφου οι οποίες είναι δημόσιοι φορείς ή ιδρύθηκαν από τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και συμβάλλουν στη δραστηριότητα ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χωρίς όμως οι ίδιες να την ασκούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

50 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′, και το άρθρο 370 της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας,

έχουν την έννοια ότι:

επιτρέπουν σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε φόρο προστιθέμενης αξίας σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του αν αυτή εμπίπτει στην έννοια των «παροχών υπηρεσιών που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας» κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ′.

2) Το άρθρο 370 της οδηγίας 2006/112, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας,

έχει την έννοια ότι:

επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε φόρο προστιθέμενης αξίας σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους το οποίο καταβάλλεται από κάθε πρόσωπο στο οποίο ανήκει συσκευή ραδιοφώνου ή τηλεόρασης, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε το τέλος να επιβάλλεται λόγω της κατοχής οποιασδήποτε συσκευής που μπορεί να λαμβάνει ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των έξυπνων τηλεφώνων (smartphones) και των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

3) Το άρθρο 370 της οδηγίας 2006/112, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το παράρτημα Χ, μέρος Α, σημείο 2, της ίδιας οδηγίας,

έχει την έννοια ότι:

επιτρέπει σε κράτος μέλος το οποίο την 1η Ιανουαρίου 1978 επέβαλλε φόρο προστιθέμενης αξίας σε δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χρηματοδοτούμενη μέσω υποχρεωτικού εκ του νόμου τέλους, να εξακολουθήσει να φορολογεί τη συγκεκριμένη δραστηριότητα στην περίπτωση που η νομοθεσία σχετικά με το εν λόγω τέλος τροποποιήθηκε μετά την ημερομηνία αυτή κατά τρόπον ώστε να επιτρέπεται η διάθεση μικρού μέρους των εσόδων του τέλους για τη χρηματοδότηση, αφενός, ραδιοτηλεοπτικών σταθμών οι οποίοι, χωρίς να είναι δημόσιοι οργανισμοί, ασκούν δραστηριότητα δημόσιας ραδιοτηλεοπτικής υπηρεσίας και, αφετέρου, επιχειρήσεων μέσων ενημέρωσης ή κινηματογράφου οι οποίες είναι δημόσιοι φορείς ή ιδρύθηκαν από τους δημόσιους οργανισμούς ραδιοφώνου και τηλεόρασης και συμβάλλουν στη δραστηριότητα ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης, χωρίς όμως οι ίδιες να την ασκούν.

(υπογραφές)